

УДК 94 (323+327)

БОРОТЬБА ПРОТИ ДИСКРИМІНАЦІЇ РОМІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ (1945-1994 рр.)*В'ячеслав Лукіянчук*

ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»

Україна, 01030, м. Київ, вул. Леонтовича, 5

e-mail: slavianlukian@ukr.net

Проблема дотримання громадянських прав і свобод народів світу належить до числа найактуальніших проблем всесвітньої історії. До наших днів роми залишаються найбільш дискримінованими серед інших національностей і народностей британського суспільства. Вони утворюють особливу спільноту, що має давню історію, своєрідну культуру, етнічну самосвідомість.

Проблема дослідження боротьби ромів за громадянські права у Великій Британії після Другої світової війни почала розроблятися наприкінці ХХ ст. Активізація наукових пошуків пов'язана зі зростанням самоусвідомлення цієї національної меншини у Великій Британії, а також із посиленням культурної та соціально-економічної взаємодії європейських народів.

Цій важливій проблемі присвячено порівняно невелике коло досліджень. Слід зауважити, що у сучасній Україні взагалі відсутній аналіз становища ромів у Великій Британії. Серед зарубіжних науковців проблему боротьби проти дискримінації ромів досліджували Д. Кенрік [1], Т. Ектон [2], С. Бейкевел [3], Дж. Річардсон, Е. Рідер [4], К. К'юармбі [5] й ін.

Метою роботи є аналіз боротьби ромів проти дискримінації у Великій Британії. Він включає в себе визначення основних етапів цієї боротьби, мети, дослідження діяльності основних організацій ромів і встановлення ролі впливу міжнародних організацій на розвиток руху за права ромів.

Найбільш вагомий внесок у розробку зазначеної теми здійснили англійські дослідники Д. Кенрік і Т. Ектон [6]. Доробок ромологів стосується широкого спектру проблем історії ромів, зокрема їх появи на британських островах, переслідування впродовж століть, а також культури. У спільній статті науковці намагаються визначити загальну статистичну картину розвитку освітніх послуг для дітей ромів. У роботі показано, що стратегія дій, прийнята ромськими активістами, які започаткували перші школи для ромів і тревелерів у 60-ті рр. ХХ ст., привернула до себе увагу

не лише місцевих, але й загальнодержавних органів влади Великої Британії.

Наступна праця Д. Кенріка вже у співавторстві із С. Бейкевелом – «На межі: цигани Англії» [3]. Дослідження зосереджене навколо прийнятого закону «про кримінальне судочинство та громадський порядок» (1994 р.), який відновлював кримінальну відповідальність за мандрівний спосіб життя. Ця робота була спрямована на те, щоб краще пізнати спосіб життя ромів-мандрівників і допомогти законотворцям дійти компромісу у вирішенні головних проблем спільноти у сфері освіти, соціального забезпечення, питань рівності та надання санкціонованих місць для паркування.

У монографії «Політика щодо ромів та ідентичність тревелерів» [2] Т. Ектон визначив, що головною причиною негативного ставлення до спільноти ромів є стереотипи й упередженість, які сформувалися після їхньої появи на британських островах. Також у праці аналізуються наслідки державних реформ для ромів, проведених у другій пол. ХХ ст. у таких сферах, як освіта, медицина та будівництво житла. Автор робить висновок, що ставлення до ромів у Великій Британії нічим не відрізняється від інших європейських держав.

Книга англійських ромологів Дж. Річардсона й Е. Рідера «Цигани і тревелери: розширення прав та інтеграція у британське суспільство» [4], написана у той період, коли успіхи, досягнуті ромами, особливо у плані збільшення ділянок для облаштування житла, виявилися під загрозою. Праця яскраво демонструє той факт дійсності, що роми та тревелери залишаються найбільш ізольованими меншинами у британському суспільстві. Як і раніше, основні невирішені проблеми ромів залишилися у сферах охорони здоров'я, житла, працевлаштування й освіти. Дослідники звертають увагу і на те, що британські засоби масової інформації упереджено подають ті новини, що стосуються ромів.

Англійська журналістка К. К'юармбі у книзі «Немає місця, яке можна назвати домом.

Реальне життя циган і тревелерів» [5] показує, що роми переживали неймовірні труднощі та гоніння протягом багатьох століть. Не завершилися ці переслідування й у другій пол. ХХ – на поч. ХХІ ст. Автор на конкретних прикладах показує дискримінацію родин ромів з боку владних структур. Книга К. К'юармбі відверто звинувачує британську владу та традиційне суспільство у жорстокому багатоголому поводженні з ромами.

Після Другої світової війни для європейських ромів, у першу чергу, мала значення стратегія уряду тієї країни, в якій вони мешкали. Так, у Великій Британії стояло відкритим питання: як ставитися до сімей кочових спільнот, що зазвичай жили у будиночках-автопричепках і чий спосіб життя погано узгоджувався з активним попитом на землю для будівництва та законами про бродяжництво, охорону здоров'я, медицину, розбудову міст і сіл. Категорично кочівництво не було заборонено, але законодавча система, розроблена для осілих спільнот, не сприяла всебічному забезпеченню потреб ромів і тревелерів. Протягом 1945-1960 рр. ромів часто виганяли або наказували їхати далі, а терпіли лише у таких місцях, як сміттєзвалища, де не було водогону та санітарних зручностей [7].

Варто зазначити, що ромів і тревелерів у Великій Британії поділяють на кілька громад й етнічних груп. Традиційні групи включають англійських ромів (англ. «Romanichal») і валлійських кале (англ. «Kale»), ірландських тревелерів (англ. «Irish Travellers») і шотландських тревелерів (англ. «Nachins»). Ірландські тревелери переважно проживають у Північній Ірландії й Англії. Інші традиційні мандрівники – це ярмаркові та циркові артисти та берджізи (англ. «bargees») – люди, що живуть на човнах [8].

Формування політичних організацій ромів у Великій Британії було безсумнівно неможливим без діяльності Нормана Доддса, депутата Парламенту від лейбористської партії виборчого округу Дартфорд (1945 р. – до 1965 р.). Більша частина парламентської кар'єри Н. Доддса була витрачена на боротьбу за справедливість щодо ромів, і частиною цієї боротьби стало створення Комітету ромів спільно з Вільямом Лармоуром, екс-місіонером серед бездомних людей Лондона. Статут комітету складався з дев'яти пунктів і був затверджений у 1947 р. Н. Доддс у своїх виступах у Палаті громад регулярно повідомляв про важке становище ромів, піднімав болючі питання, тим самим пропагуючи націо-

нальну кампанію за права цієї спільноти. Це було початком першого етапу боротьби проти дискримінації ромів у Великій Британії (1945-1965 рр.) [9].

У другій пол. ХХ ст. британська влада все ще намагалася асимілювати ромів і повернути їх до традиційного способу життя. Найбільший вплив на повсякденне життя ромів у перші післявоєнні десятиліття мали такі нормативні акти: закон «про магістральні дороги» (1959 р.) та закон «про місця для караванів» (1960 р.). Закон 1959 р. криміналізував мандрівний спосіб життя, оскільки тревелерам заборонялося ставати на ніч на узбіччі дороги або шосе. Законом 1960 р. було введено новий контроль над плануванням кемпінгів у Англії й Уельсі. Внаслідок цього стало важче відкривати нові місця для паркування і багато існуючих місць закрили, навіть якщо вони були відносно новими. Багато родин, які підтримували добрі стосунки із землевласниками не один рік, були переміщені, оскільки фермери, які не мали дозволу на утримання стоянок, могли бути оштрафовані [10].

У 1965 р. Міністерство житлового будівництва і місцевого самоврядування провело перепис ромів і тревелерів, які жили у фургонах або шатрах в Англії та Уельсі, у результаті чого було зроблено висновок про те, що таких людей щонайменше 15 тис. осіб. У Шотландії у 1969 р. було нараховано 2,1 тис. осіб. При цьому етнічного розмежування не проводилося, оскільки британське суспільство пам'ятало до чого призвела расова політика нацистів у Європі [7].

Унаслідок погіршення умов повсякденного життя ромів і тревелерів у 60-х рр. ХХ ст. найактивніші представники цих спільнот почали завзято боротися за свої права. Другий етап боротьби проти дискримінації (1966 – кінець 70-х рр.) був представлений не ромом, журналістом Греттаном Паксоном, який ще з юних літ захопився мандрівним способом життя. У 1960 р. він перебрався до Ірландії, не бажаючи нести військову службу на Кіпрі. Там почав працювати журналістом, брав активну участь у вирішенні проблем ромів і тревелерів, які внаслідок кризи у сільському господарстві змушені були перебувати на несанкціонованих стоянках на околицях Дубліна. Г. Паксон переїхав до них, придбавши собі кінну бричку. Він був організатором кампанії проти виселення членів цих спільнот, яка спиралася на ненасильницькі протести прямої дії. Під час однієї зі спроб виселення ромів і тревелерів із поселення у Дубліні його навіть заарештували,

а згодом відправили назад до Британії, де він продовжував застосовувати тактику, яку вже випробував у Ірландії [11].

Повернення Г. Паксона фінансувалося двома діючими організаціями у Великій Британії: Севенокським розселяючим комітетом ромів і Манчестерською спільнотою тревелерів. Завдяки їхній підтримці він також допомагав англійським ромам та ірландським тревелерам, що мали великі труднощі через брак місць для таборування та постійні виселення. У грудні 1966 р. молодий журналіст створив Циганську Раду Англії (англ. «Gypsy Council of England»).

Г. Паксон, який був секретарем організації у 1966-1971 рр. і Хуго Сміт (президент) – очолили кампанію за рівні можливості ромів і тревелерів у доступі до освіти, праці та житла, а також за доступність до місць таборування у кожному окрузі. Стратегія, прийнята для досягнення цієї мети, включала лобювання інтересів ромів і тревелерів на рівні місцевої влади, опір виселенню, відстоювання прав жити у відповідності з власними способами та звичаями, а також прагнення видавати свій власний журнал – «Ромський шлях» (англ. «Romano Drom») [9].

Створення у 1966 р. Циганської ради Англії було переломним моментом у британському русі за права ромів. Рада стала збірним пунктом для англійських ромів та ірландських тревелерів. Представники цих спільнот почали розуміти, що негативна інформація про них у ЗМІ повинна бути витіснена позитивною. Також активно висвітлювалися порушення законодавства у питанні виселення цих груп з їх місць перебування.

Циганська рада активно виступала за те, щоб новий закон «про місця для караванів-фургонів-трейлерів» (1968 р.) виконувався місцевою владою. Цей закон зобов'язував місцеві органи влади створювати нові санкціоновані місця для паркування. Але на практиці він часто ігнорувався, і до 1994 р. тільки приблизно 30% ромів і тревелерів було розміщено на офіційних кемпінгах. Інші домоглися дозволу на отримання приватних місць відповідно до проектів, які були наслідком закону «про місця для караванів» (1960 р.). Закон також надавав гарантії від виселень тим сім'ям, які орендували місце для паркування для свого «пересувного житла» [11].

До всього іншого долучалася проблема освіти, оскільки без впевненості, що тебе не проженуть, про безперервність навчання не могло бути й мови. Які б сумніви не існували у

минулому, дедалі більше ромів Британії почали повністю усвідомлювати потребу у доступі до шкільної освіти хоча б лише тому, що нові способи заробити на прожиття вимагали вміння читати кошториси та квитанції, схеми та посібники; освіта потрібна була для отримання водійських посвідчень і для страхування, не кажучи вже про масу різних анкет, пов'язаних зі службами охорони здоров'я, працевлаштування та соціального забезпечення.

Децентралізація британської системи освіти у 60-х рр. ХХ ст. означала, що саме місцеві ради відповідали за навчання усіх дітей, які проживали у даній місцевості чи то постійно, чи тимчасово, включно з дітьми ромів і тревелерів (формально це було започатковано лише у 1981 р.). Проте самостійні та незалежні ініціативи часто були незабезпечені, тобто в одному місці працювали групи вчителів, яких разом із навчальними матеріалами присилали ресурсні центри, а водночас в іншому місці забезпечення було відсутнє взагалі [7].

Комітет з контролю за освітою дітей ромів і тревелерів наголосив у своєму звіті за 1985 р., що перед людьми таких спільнот постає чимало труднощів при доступі до системної освіти. І все ж таки, починаючи з 1970-х рр., спостерігався значний прогрес у цій сфері.

Варто підкреслити, що паралельно Циганській раді виникали й інші організації та об'єднання, які теж ставили за мету вихід на національний рівень. До їх числа належать: Національна освітня рада ромів, сформована у 1970 р., Національна ромська рада (1971 р.), Всеромська організація (1971 р.) і Ромська спілка (1972 р.), сформована як організація «тільки ромів, що говорить сама за себе». Діяльність цих організацій, у першу чергу, стосувалась забезпечення освітою ромів і тревелерів, а також збільшення та покращення постійних і транзитних місць для стоянок. Однак, слід зауважити, що політична організація цих спільнот була далекою від національної організації, а більше місцевою або регіональною, часто під егідою однієї людини [9].

Радикалізм Циганської ради та її нестійка організаційна структура пояснювалися значною мірою тим, що ця організація не залежала від програм спонсорів чи інших фінансових донорів. Так, Г. Паксон нашоствхнувся на протидію традиційних лідерів громад, які прагнули зосередити діяльність у справах ромів і тревелерів у своїх руках. Це призвело до розколу всередині Циганської ради та її послаблення у другій пол. 70-х рр. ХХ ст.

Третій етап боротьби за права ромів і тревелерів у Великій Британії розпочався на початку 1980-х рр. і тривав до 1994 р. Циганська рада переживала ренесанс. Тоді раду очолював ром англійського походження Пітер Мерсер. Вихованець католицького притулку та колишній військовослужбовець, він у повному обсязі використовував свої навички для організації боротьби. Він вдало налагоджував стосунки з представниками місцевої влади та вирішував конфлікти навколо місць для паркування. Пізніше він став головою Національної федерації зв'язків ромських груп. Таким чином, П. Мерсеру, через більш консенсусний і дорадчий стиль керівництва, вдалося перегрупувати раду та повернути втрачений авторитет [11].

Для провідників руху за громадянські права головним було те, що сам факт наявності таких організацій показував ромам, наскільки збільшуються їхні можливості та зростає вплив, коли вони об'єднані. Поява політичних організацій ромів започаткувала процес, завдяки якому вони змогли презентувати себе. У поєднанні з матеріалами, що надходили від ромських письменників, художників і кінематографістів, англійське суспільство зуміло більш широко ознайомитися з поняттям «циганська дійсність», почути «справжній голос» ромів і зрозуміти їхні власні уявлення про особистість. Вони, нарешті, були представлені більш широкій спільноті, що означало пом'якшення дискримінаційних проявів з боку традиційного суспільства.

Згідно з законом «про пересувні будинки» (1983 р.) від місцевих органів влади, до відомства яких належали місця для паркування, не вимагалось надавати докази звинувачень у порушеннях правил проживання проти мешканців кемпінгу. Тобто сім'ю, проти якої було надано свідчення у порушенні громадського порядку, можна було виселити без судового рішення.

Варто зазначити, що у 1988 р. уряд Великої Британії нарешті прийняв рішення про те, що роми є етнічною групою, а це означало, що вони отримали правовий захист від дискримінації відповідно до закону «Про расові відносини» (1978 р.) [12]. Звісно, на практиці це реалізувалось не одразу. Попередні проблеми мало вирішувати більш вузьке та спеціалізоване законодавство.

У 1990 р. центральний уряд запропонував нове спеціальне фінансування на підтримку освіти представників цих спільнот, проте у наступні роки багато заяв від місцевих освіт-

ніх органів було задоволено лише частково, а то й зовсім не задоволено.

У 1990-ті рр. Циганську раду Англії очолював Чарльз Сміт. Він прагнув її модернізувати та перетворити на добре профінансовану й функціонуючу недержавну організацію. Цей задум мав лише частковий успіх – і не всі нагальні питання були вирішені. Деякі провідні члени організації (П. Мерсер, Е. Френкгамс, С. Дунн) поширили свої зусилля на інші організації для того, щоб поділитися організаційним досвідом. Циганська рада пережила не тільки втрату своїх провідників (Дж. Лі, А. Бейджехот), але й фінансову кризу, спричинену перереєстрацією організації на благодійну (стала залежною від спонсорського фінансування та членських внесків). Коли керівництво організацією перейшло до Джозефа Джонса, рада повернулася до більш традиційного стилю неформальної організації, вичерпавши себе у цьому процесі, але зберігши ідею широкої коаліції [11]. Таким чином, Циганська рада не змогла зайняти домінуючої позиції у політичній структурі руху за громадянські права ромів і тревелерів.

У 1992 р. в урядовій політиці стався різкий злам. Уже здобуті досягнення опинилися перед загрозою ліквідації через скасування фінансування проектів нових кемпінгів. Водночас пропонувалось ввести нові суворіші санкції проти самовільного паркування. Це відбулося всупереч протестам місцевих адміністрацій і ромських активістів, обізнаних на проблемах, що існували до закону 1968 р. Таким чином, передбачалося повернення до постійних виселень ромів і тревелерів, а це перекреслювало задоволення їхніх потреб в освіті, охороні здоров'я та працевлаштуванні.

Ситуація погіршилась у зв'язку із прийняттям закону «про кримінальне судочинство та громадський порядок» (1994 р.), який відновлював кримінальну відповідальність за мандрівний спосіб життя, тобто практично скасовував закон «про місця для караванів-фургонів-трейлерів» (1968 р.). Закон 1994 р. надав поліції ширші повноваження, включаючи право вилучати транспортні засоби. Також він звільняв місцеві ради від обов'язку забезпечувати місця для паркування, але надавав змогу ромам і тревелерам приватизувати надане їм житло. Наслідком цього був відхід від центрального планування. Це заохотило ромів і тревелерів робити свої власні запити до місцевих рад, які визначали розмір і кількість земельних ділянок, необхідних для створення місць для стоянок. Але лише по-

динокі місцеві органи самоуправління виконали розпорядження уряду, і внаслідок цього представникам цих спільнот було вкрай важко отримати дозволи на планувальні роботи для своїх власних стоянок [12]. Відміна обов'язку, встановленого законом, разом із невдалою політикою приватизації призвела до серйозної нестачі місць для паркування. Ця проблема залишається актуальною і на сьогоднішній день.

Показовою на початку XXI ст. була справа родини Джеймса Коннорза. Коннорзи – роми, що дотримувалися кочового способу життя. Вони мешкали у районі Лідса приблизно двадцять років. Їхня ліцензія на зайняття місця закінчилася у результаті заяви про «незручності», які вони ніби завдали іншим людям на стоянці. 31 січня 2000 р. сім'ї було вручено попередження, в якому вимагалось звільнити ділянки (ту, яку займала родина, та ділянку, яку зайняла доросла донька Дж. Коннорза з чоловіком Майклом Малоні) на підставі того, що вони порушили правила проживання у кемпінгу. 20 березня 2000 р. місцева рада відкрила провадження у справі з вимогою негайно звільнити обидві ділянки. Дж. Коннорзу навіть не дали можливості оскаржити це рішення у суді. До того ж, процес виселення проходив у складних умовах для родини, оскільки глава сім'ї та його дружина мали проблеми зі здоров'ям. Виселення було здійснене за 5 годин. При чому фургон повернули родині лише ввечері, а майно було кинуте на узбіччі дороги на певній відстані від фургона через день. Джеймс стверджував, що йому навіть не запропонували допомоги чи поради стосовно того, де можна оселитися у межах місцевої громади [12].

У результаті цього у травні 2001 р. Джеймс розлучився з дружиною, а молодший син не повернувся до школи. Тому Дж. Коннорз вирішив звернутися до Європейського Суду з прав людини. Суд постановив, що відбулося порушення статті № 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя) Європейської конвенції з прав людини. Суд присудив сплатити заявнику 14 тис. євро компенсації за моральну шкоду та 21,643 тис. євро за судові витрати. Після справи сім'ї Коннорз Велика Британія порушувала рішення Європейського Суду ще протягом шести років. Ромські активісти використовували подібні справи для тиску на британський уряд.

У 2004 р. Британська комісія з расової рівності підрахувала, що у Великій Британії мешкає від 200 до 300 тис. ромів і тревелерів, з

яких третина веде номадичний або напівномадичний спосіб життя. В Англії 38% з тих, що живуть в автопричепках, проживають на санкціонованих стоянках, в Уельсі ця частка становить 64%. У ромів і тревелерів, які мешкають на територіях місцевих громад, немає впевненості у завтрашньому дні: немає гарантії на тривалий термін перебування, вони живуть у вразливому стані, безсилі відтермінувати своє виселення, незважаючи на втручання Європейського Суду з прав людини [12].

Така ситуація безперечно контрастує зі становищем тих ромів і тревелерів, які незаконно займають місця паркування, якими не опікуються місцеві ради. Термін перебування та безпека тут регулюються законом «про пересувні будинки» (1983 р.) і статусом орендарів муніципального житла, яким надає захист закон «про житло» (1985 р.).

Таким чином, період 1945-1994 рр. був історією конфлікту між ромами, тревелерами та державою, особливо у питаннях виконання житлового будівництва, міського планування й управління земельними ресурсами. Законодавство Великої Британії, яке стосувалося проблемних сфер життєдіяльності ромів, протягом другої пол. XX ст. під впливом руху за громадянські права змінювалося, але у підсумку не вирішило головної проблеми – можливості перебувати у своєму пересувному житлі у законний спосіб. Методи боротьби проти дискримінації мали характер ненасильницьких дій, з використанням таких ресурсів, як суди, ЗМІ та британський парламент. Як результат усіх цих подій на початку XXI ст. спільнота ромів залишилася однією з найбільш дискримінованих етнічних меншин у Великій Британії.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Kenrick D. Moving on: The Gypsies and Travellers of Britain / D. Kenrick, S. Bakewell, C. Clarke; 3rd Revised edition. – University of Hertfordshire Press, 1999. – 120 p.
2. Acton T. Gypsy Politics and Traveller identity / T. Acton. – University Of Hertfordshire Press, 1997. – 174 p.
3. Kenrick D. On the Verge: Gypsies of England / D. Kenrick, S. Bakewell; 2nd Revised edition – University of Hertfordshire Press, 1995. – 70 p.
4. Richardson J. Gypsies and Travellers: Empowerment and Inclusion in British Society / J. Richardson, A. Ryder – Policy Press, 2012. – 224 p.
5. Quarmby K. No Place to Call Home: Inside the Real Lives of Gypsies and Travellers / K. Quarmby. – London: One world Publications, 2013. – 360 p.
6. Kenrick D. From Summer Voluntary Schemes to European Community Bureaucracy / D. Kenrick, T. Acton // European Journal of Intercultural studies. – 1991. – Vol. 1, № 3. – P. 47-62.
7. Фрейзер А. Цигани / А. Фрейзер; пер. з англ. А. Онишко. – К.: Видавничий дім «Всесвіт», 2003. – С. 284-287.
8. Law I. Ethnicity and Education in England and Europe:

Gangstas, Geeks and Gorjas (Studies in Migration and Diaspora) / I. Law, S. Swann – Leeds: Ashgate Publishing, Ltd, 2011. – P. 25.

9. Mayall D. Gypsy Identities 1500-2000. From Egipcians and Moon-men to the Ethnic Romany / D. Mayall. – London: Routledge, 2004. – P. 135.

10. Kenrick D. Historical Dictionary of the Gypsies (Romanies) / D. Kenrick – 2nd ed. – Lanham, Maryland, The Scarecrow Press, Inc., 2007. – P. 39.

11. Acton T. The Gypsy Council – Approaching 50 Years of Struggle [Electronic resource] // European roma rights centre /

T. Acton, A. Ryder. – Regime of access: <http://www.errc.org/article/roma-rights-2-2015-nothing-about-us-without-us-roma-participation-in-policy-making-and-knowledge-production/4433/2>

12. Johnson C. Gypsies and Travellers in the United Kingdom and Security of Tenure / C. Johnson, A. Ryder, M. Willers [Electronic resource] // European roma rights centre. – Regime of access: <http://www.errc.org/roma-rights-journal/roma-rights-1-2010-implementation-of-judgments/3613/6>

Лукіяничук В'ячеслав *Боротьба проти дискримінації ромів у Великій Британії (1945-1994 рр.)*

Стаття присвячена боротьбі проти дискримінації національної меншини ромів у Великій Британії після Другої світової війни. Проаналізовано ромологічні дослідження, що стосуються цього явища, розглянуто основні етапи, засоби та результати боротьби ромів за свої права. Підкреслено, що дискримінація ромів у післявоєнній Британії була продовженням антиромської політики минулих періодів британської історії.

Ключові слова: *роми, тревелери, антиромська політика, дискримінація, Велика Британія*

Лукіяничук Вячеслав *Борьба против дискриминации ромов в Великобритании (1945-1994 гг.)*

Статья посвящена борьбе против дискриминации меньшинства ромов в Великобритании после Второй мировой войны. Проанализированы ромологические исследования, касающиеся этого явления, рассмотрены основные этапы, средства и результаты борьбы ромов за свои права. Подчеркнуто, что дискриминация ромов в послевоенной Британии была продолжением антиромской политики прошлых периодов британской истории.

Ключевые слова: *ромы, тревелеры, антиромская политика, дискриминация, Великобритания*

Lukiiianchuk Viacheslav *The fight against discrimination of Roma in the United Kingdom (1945-1994)*

The article is devoted to the fight against the discrimination of Roma minority in the United Kingdom after the Second World War. The research concerning this phenomenon has been analysed. Moreover, the basic stages, means and results of the struggle of Roma's rights have been reviewed. It is emphasized that the Roma's discrimination in post-war Britain was a continuation of anti-Romani policies of previous periods of British history.

The article analyzes Roma's research of this period. Also there have been considered the methods and ways to help the Roma from concerned British people. Some of Roma helped their communities overcome these problems too. The relations between the Roma's minority and British society have always been and remain extremely strained. The research has raised the basic problems of Roma's community such as education, social security, equality issues and providing of authorized sites of parking.

The main cause of negative attitudes towards Roma communities are stereotypes and prejudice that have emerged after their appearance on the British Isles. The author shows specific examples of discrimination of Roma families from the authorities. The results of the fight against the discrimination were negated by the adoption of the Criminal Justice and Public Order Act 1994.

Keywords: *Roma, traveller, anti-romani-politics, discrimination, United Kingdom*

Рецензенти:

Шкляж Й.М., д.і.н., професор

Тихонов А.К., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 17.05.2017 р.